

Аналіз судової практики застосування зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі (витяг)¹

2. Судова практика застосування зворотної дії закону в часі

2.1 Декриміналізація діяння

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК кримінальне провадження закривається, якщо набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність.

Статтею 6 КПК 1960 р. не передбачалася декриміналізація злочинного діяння як підстава для закриття кримінальної справи, внаслідок чого суди по-різному визначали процесуальний закон, на підставі якого закривали кримінальні справи у зв'язку з декриміналізацією діяння.

У разі декриміналізації діяння більшість справ суди закривали, керуючись п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК 1960 р., але були випадки, коли суди закривали справи на підставі ч. 2 ст. 282 КПК 1960 р. (відмова прокурора підтримувати державне обвинувачення).

Повна декриміналізація діяння шляхом скасування норми Особливої частини КК.

Законом від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» (далі — Закон № 4025-VI), що набрав чинності 17 січня 2012 р., скасована караність діяння, передбачена ст. 203 КК, внаслідок чого кримінальні справи, порушені за цією нормою КК, були закриті.

Аналіз судової практики свідчить, що суди неоднаково застосовували ст. 5 КК і відповідні процесуальні норми КПК та керувалися різними підставами, закриваючи кримінальні провадження (справи).

Так, Верховодніпровський районний суд Дніпропетровської області постановою від 13 лютого 2012 р. неправомірно відмовив у задоволенні клопотання обвинуваченої Б. про закриття провадження у справі за ч. 1 ст. 203 КК у зв'язку з декриміналізацією діяння, зазначивши, що відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК 1960 р. порушена кримінальна справа підлягає закриттю за відсутністю в діянні складу злочину.

23 травня 2012 р. прокурор звернувся з клопотанням про закриття кримінальної справи у зв'язку з виключенням ст. 203 з КК, а отже, відсутністю в діях Б. складу злочину.

14 червня 2012 р. районний суд прийняв до розгляду постанову державного обвинувача про відмову від обвинувачення в порядку ст. 264 КПК 1960 р., а 15 червня 2012 р. своєю постановою закрив кримінальну справу щодо Б. за ч. 1 ст. 203 КК у зв'язку з відмовою прокурора підтримувати державне обвинувачення (ч. 2 ст. 282 КПК 1960 р.), замість застосування ст. 5 КК про декриміналізацію діяння.

Траплялися випадки звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 203 КК внаслідок зміни обстановки через скасування Законом № 4025-VI караності діяння, передбаченого ч. 1 ст. 203 КК.

Так, Високопільський районний суд Херсонської області постановою від 25 січня 2012 р. звільнив К. від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 203 КК внаслідок зміни обстановки, зазначивши, що Законом № 4025-VI караність діяння, передбаченого ст. 203 КК, усунута, тому суд має усі підстави для закриття кримінальної справи у зв'язку зі зміною обстановки.

Однак таке звільнення обвинуваченого на підставі ст. 48 КК є неправомірним, оскільки зміна обстановки та декриміналізація діяння — це різні правові категорії, і роз'яснення щодо розмежування понять «зміна обстановки» і «скасування

¹ Закінчення. Початок матеріалу опубліковано в журналі за 2015 р. № 9. — С. 33—40.

караності діяння» надано у постанові Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності».

Зокрема, для застосування ст. 48 КК необхідно встановити, що після вчинення певного злочину обстановка змінилася таким чином, що вчинене діяння вже не є суспільно небезпечним, а для застосування ст. 5 КК достатньо самого факту скасування караності діяння законом України, щоб закрити кримінальне провадження (справу), незалежно від зміни як обстановки, так і особи обвинуваченого, підсудного на час розгляду справи.

Правильною слід вважати таку судову практику.

Дубровицький районний суд Рівненської області 9 лютого 2012 р. при розгляді справи про обвинувачення Ш., встановивши, що вона у 2009—2010 рр. займалася виготовленням та збутом самогону з метою отримання прибутку, закрити кримінальну справу у зв'язку із декриміналізацією злочину, мотивуючи тим, що відповідно до Закону № 4025-VI ст. 203 виключена із КК.

Голосіївський районний суд м. Києва 20 лютого 2012 р. своєю постановою закрити кримінальну справу щодо Т. за ч. 1 ст. 203 КК у зв'язку із декриміналізацією діяння, зазначивши, що Законом № 4025-VI виключено з КК ст. 203, а відповідно до ст. 5 КК закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, має зворотню дію в часі.

Повна декриміналізація відбулася і щодо дій, передбачених ст. 202 КК.

Так, Апеляційний суд Житомирської області, керуючись ст. 5 КК, статтями 365, 366 КПК 1960 р., ухвалою від 12 червня 2013 р. правомірно скасував вирок Богунського районного суду м. Житомира від 22 серпня 2012 р. щодо Д., закрити провадження у справі за ч. 1 ст. 202 КК на підставі п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК 1960 р., зазначивши, що Законом № 4025-VI вчинене Д. діяння, яке полягало у здійсненні господарської діяльності з порушенням умов ліцензування перестало бути злочинним, а тому справа в цій частині підлягає закриттю у зв'язку із декриміналізацією діяння.

Згідно з Законом від 15 квітня 2008 р. № 270-VI «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» (далі — Закон № 270-VI) ст. 188 із КК виключено. У п. 6 розд. II «Прикінцеві положення» цього Закону зазначено про перегляд кримінальних справ

стосовно осіб, які вчинили злочин, передбачений ст. 188 КК, для вирішення питання щодо зміни кваліфікації дій цих осіб на інші відповідні частини статей КК.

Так, ухвалою Сімферопольського районного суду АР Крим від 3 грудня 2012 р. внесено зміни до вироку Білогірського районного суду АР Крим від 1 червня 2006 р., яким засуджено К. за злочин, передбачений ч. 2 ст. 188 КК, до покарання у виді позбавлення волі на строк сім років та перекваліфіковано дії останнього на ч. 2 ст. 185 КК — крадіжка, вчинена за попередньою змовою групою осіб. К. засуджено за ч. 2 ст. 185 КК на п'ять років позбавлення волі, на підставі ч. 1 ст. 71 КК остаточно визначено покарання у виді позбавлення волі строком на шість років два місяці та шістнадцять днів.

У зазначеному випадку суд обґрунтовано мотивував своє рішення положеннями ст. 5 КК та необхідністю застосування Закону № 270-VI, який поліпшив становище засудженого.

Розглянемо **декриміналізацію діяння шляхом внесення змін до ст. 201 КК**, зокрема виключення товарів зі списку заборонених до переміщення через митний кордон України та поза митним кордоном України.

Апеляційний суд м. Києва 26 червня 2012 р. обґрунтовано скасував вирок Подільського районного суду м. Києва від 31 жовтня 2011 р., за яким С. засуджено за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 201 КК, і, керуючись ч. 2 ст. 5 КК, кримінальну справу щодо С. закрити на підставі п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК 1960 р., оскільки Законом № 4025-VI ст. 201 КК було викладено в новій редакції, згідно з якою переміщення через митний кордон України товарів не є контрабандою, а матеріали направив для вирішення питання про притягнення С. до адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Після ухвалення зазначеного закону, яким були внесені зміни до КК, виникла необхідність у звільненні від кримінального покарання осіб, засуджених за статтями старої редакції закону, відповідно до якого певні діяння визнавались злочинними. Тому місцеві суди розглядали матеріали про приведення судових рішень у відповідність з новим законом.

Так, у зв'язку з набранням чинності 17 січня 2012 р. Законом № 4025-VI Павлоградський міський районний суд Дніпропетровської області 27 січня 2012 р. розглянув подання Павлоградського МРВ КВІ УДПУтСУ у Дніпропетровській області про звільнення від кримінального покарання П., засудженої 23 березня 2010 р. вироком Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області за

ч. 1 ст. 203 КК, із призначенням покарання у виді штрафу в розмірі 850 грн з позбавленням права займатися виготовленням спирту і спиртовмісних рідин на два роки, і, керуючись ст. 5, ч. 2 ст. 74 КК, статтями 405¹, 409, 411 КПК 1960 р., правомірно звільнив П. від покарання у зв'язку з декриміналізацією діяння.

В іншій справі постановою Червонозаводського районного суду м. Харкова від 7 лютого 2012 р. за поданням адміністрації Диканівської виправної колонії № 12 засуджений вироком Апеляційного суду Сумської області за ч. 3 ст. 28, ч. 2 ст. 201, ч. 2 ст. 15 КК З. був звільнений від подальшого відбування покарання.

Мотивуючи рішення, районний суд посилається на Закон № 4025-VI, яким ст. 201 КК викладено у новій редакції, що не передбачає кримінальної відповідальності за контрабанду товарів народного вжитку, за якою і був засуджений З., і, керуючись ст. 58 Конституції, ч. 1 ст. 5 КК, ч. 2 ст. 74 КК, задовольнив подання і правомірно звільнив З. від подальшого відбування покарання.

Апеляційні суди також приводили вироки місцевих судів у відповідність до вимог нового закону.

У зв'язку із виключенням із КК ст. 203 Законом № 4025-VI на підставі ст. 5 КК, ст. 376 КПК 1960 р. Апеляційний суд Житомирської області ухвалою від 26 січня 2012 р. скасував вирок Корольовського районного суду м. Житомира від 17 листопада 2011 р., яким засуджено Т. за ч. 2 ст. 203 КК, через відсутність в діянні складу злочину (п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК 1960 р.), а провадження у справі закрити у зв'язку із декриміналізацією діяння.

Часткова декриміналізація може здійснюватися шляхом зміни санкції тієї чи іншої норми Особливої частини КК у бік пом'якшення або іншим чином. Так, Законом № 4025-VI були внесені зміни в санкції статей 212, 212¹ КК.

На практиці виникають труднощі при застосуванні закону, який частково посилює відповідальність, а частково її пом'якшує, зокрема, це стосується змін, внесених до ст. 212 КК.

Наприклад, на час вчинення особою злочину (до 17 січня 2012 р.) санкція ч. 3 ст. 212 КК передбачала покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років, а розмір штрафу відповідно до ч. 2 ст. 53 КК визначався з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Крім того, ст. 53 КК не містила норми про визначення штрафу в розмірі майнової шкоди, завданої злочинцем.

Якщо вирок постановлено після набрання чинності Законом № 4025-VI (17 січня 2012 р.), яким покарання у виді позбавлення волі за ч. 3 ст. 212 КК замінено штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з одночасним збільшенням нижньої межі розміру штрафу за ч. 2 ст. 53 КК до розміру майнової шкоди, завданої злочинцем, судді мають керуватися ст. 58 Конституції і, відповідно до ч. 3 ст. 5 КК, призначати покарання, застосовуючи норми закону в тій редакції, яка найбільш сприятлива для обвинуваченого (підсудного), тобто суд має призначати покарання в межах санкції ч. 3 ст. 212 КК у редакції Закону № 4025-VI з урахуванням положень ч. 2 ст. 53 КК у редакції, яка діяла на момент вчинення зазначеного злочину.

До таких висновків можна дійти, аналізуючи таблиці (див. таблиці 1 і 2 на с. 24).

Правильною слід вважати таку судову практику.

Вироком Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 27 грудня 2012 р. засуджено Р. за ч. 3 ст. 212 КК до покарання у виді штрафу в розмірі 255 тис. грн без конфіскації майна з позбавленням права обіймати керівні посади на строк два роки та за ч. 1 ст. 366 КК до покарання, визначеного судом. На підставі ч. 1 ст. 70 КК визначено остаточне покарання у виді обмеження волі на строк три роки та штрафу в розмірі 255 тис. грн, який підлягає виконанню самостійно, з позбавленням права обіймати керівні посади на строк два роки.

Ухвалою колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі — ВССУ) від 26 листопада 2013 р. визнано правильним призначення Р. покарання за ч. 3 ст. 212 КК в редакції Закону від 15 листопада 2011 р. у виді штрафу, з визначенням його розміру з огляду на положення частин 1 та 2 ст. 53 КК, чинної на час вчинення ним цього злочину — у квітні 2010 — лютому 2011 рр.

Однак не всі суди правильно застосовують ст. 58 Конституції та ст. 5 КК при постановленні судових рішень.

Так, вироком Вільшанського районного суду Кіровоградської області від 14 травня 2012 р. К. засуджено за ч. 3 ст. 212 КК до штрафу в розмірі 1 млн 893 тис. 177 грн 85 коп. з позбавленням права обіймати посади у господарській сфері, пов'язані із матеріальною відповідальністю, обліком, збереженням, управлінням та розпорядженням матеріальними цінностями, на строк три роки з конфіскацією всього майна; ч. 4 ст. 358 та ч. 1

Редакція ч. 3 ст. 212 КК до і після набрання чинності Законом від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI

До 17 січня 2012 р.		Після 17 січня 2012 р.	
Частина 3 ст. 212 КК в редакції Закону від 5 квітня 2001 р. № 2341-III; із змінами, внесеними згідно із Законом від 15 квітня 2008 р. № 270-VI; редакція чинна з 7 травня 2008 р.:	Частина 3 ст. 212 КК в редакції Закону від 5 квітня 2001 р. № 2341-III; із змінами, внесеними згідно із Законами від 15 квітня 2008 р. № 270-VI, від 2 грудня 2010 р. № 2756-VI; редакція чинна з 1 січня 2011 р.:	Частина 3 ст. 212 КК в редакції Закону від 5 квітня 2001 р. № 2341-III; із змінами, внесеними згідно із Законами від 15 квітня 2008 р. № 270-VI, від 2 грудня 2010 р. № 2756-VI, від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI; редакція чинна з 17 січня 2012 р.:	Частина 3 ст. 212 КК в редакції Закону від 5 квітня 2001 р. № 2341-III; із змінами, внесеними згідно із Законами від 15 квітня 2008 р. № 270-VI, від 2 грудня 2010 р. № 2756-VI, від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI, від 25 грудня 2014 р. № 63-VIII; редакція чинна з 17 січня 2015 р.:
Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, — караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.	Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, — караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.	Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, — караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.	Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, — караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.
Погіршує становище у порівнянні з наступними редакціями.	Поліпшує становище у порівнянні з попередньою редакцією (завдяки змінам до ч. 4 цієї статті), але погіршує становище у порівнянні з редакцією статті відповідно до Закону № 4025.	Поліпшує становище у порівнянні з попередніми редакціями.	Поліпшує становище у порівнянні з попередньою редакцією завдяки доданій ч. 5 до цієї статті.

Таблиця 2

Редакція ч. 2 ст. 53 КК до і після набрання чинності Законом від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI

До 17 січня 2012 р.	Після 17 січня 2012 р.	
Частина 2 ст. 53 КК в редакції Закону від 5 квітня 2001 р. № 2341-III; із змінами, внесеними згідно із Законом від 15 квітня 2008 р. № 270-VI; редакція чинна з 7 травня 2008 р.:	Частина 2 ст. 53 КК в редакції Закону від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI; редакція чинна з 17 січня 2012 р.:	Частина 2 ст. 53 КК в редакції Закону від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI; із змінами, внесеними згідно із Законом від 13 квітня 2012 р. № 4652-VI; редакція чинна з 20 травня 2012 р.:
Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян , якщо статтями Особливої частини цього Кодексу не передбачено вищого розміру штрафу.	Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян , якщо статтями Особливої частини цього Кодексу не передбачено вищого розміру штрафу. За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу. Суд, встановивши, що такий злочин вчинено у співучасті і роль виконавця (співвиконавця), підбурювача або пособника у його вчиненні є незначною, може призначити таким особам покарання у виді штрафу в розмірі, передбаченому санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, без урахування розміру майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу.	Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян , якщо статтями Особливої частини цього Кодексу не передбачено вищого розміру штрафу. За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу. Суд, встановивши, що такий злочин вчинено у співучасті і роль виконавця (співвиконавця), підбурювача або пособника у його вчиненні є незначною, може призначити таким особам покарання у виді штрафу в розмірі, передбаченому санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, без урахування розміру майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу.
Поліпшує становище у порівнянні з наступною редакцією відповідно до Закону № 4025-VI.	Погіршує становище у порівнянні з попередньою редакцією.	Погіршує становище у порівнянні з редакцією 2001 р. із змінами 2008 р.

ст. 366 КК і призначив покарання. На підставі ст. 70 КК К. остаточно визначено покарання у виді обмеження волі на строк три роки та штрафу в розмірі 1 млн 893 тис. 177 грн 85 коп. з позбавленням права обіймати посади у господарській сфері, пов'язані із матеріальною відповідальністю, обліком, збереженням, управлінням та розпорядженням матеріальними цінностями, на строк три роки з конфіскацією всього майна.

У цій справі рішеннями апеляційного суду та ВССУ зазначений вирок залишено без зміни.

Верховний Суд України постановою від 22 травня 2014 р. скасував рішення касаційного суду, а справу направив на новий касаційний розгляд, мотивуючи це тим, що дії К., які полягали в умисному ухиленні від сплати податків на суму 1 млн 893 тис. 177 грн 85 коп., вчинені у період з липня по листопад 2009 р., були кваліфіковані судовими інстанціями за ч. 3 ст. 212 КК в редакції Закону № 4025-VI із призначенням засудженому покарання у виді штрафу в розмірі 1 млн 893 тис. 177 грн 85 коп. (з огляду на ч. 2 ст. 53 КК в редакції цього Закону). Водночас положення зазначеного Закону в частині визначення розміру штрафу погіршують становище засудженого порівняно з ч. 2 ст. 53 КК у редакції Закону від 5 квітня 2001 р. № 2341-III із змінами, внесеними згідно із Законом від 15 квітня 2008 р. № 270-VI, а тому висновок судових інстанцій про зворотню дію Закону № 4025-VI в часі у цій частині є помилковим (справа № 5-бкс14).

При пом'якшенні санкції норми Особливої частини КК новий закон може встановити інший, менш тяжкий вид основного покарання (одного із альтернативних основних покарань за рівності інших основних покарань).

У наступному судовому рішенні суд врахував заяву засудженого про те, що приведення вироку у відповідність з нормами нового закону погіршить його становище, і залишив вирок районного суду без зміни.

Так, Жовтневий районний суд м. Харкова постановою від 20 лютого 2012 р. відмовив у задоволенні подання начальника Жовтневого МРВ КВІ УДДУ в ПВП у Харківській області про приведення у відповідність з новим законом вироку Лозівського міськрайонного суду Харківської області, яким К. засуджено за ч. 2 ст. 212¹, ч. 2 ст. 364, із застосуванням ст. 70 КК — до покарання у виді чотирьох років шести місяців позбавлення волі з іспитовим строком на два роки, а на підставі ст. 75 КК звільнено від відбування покарання з іспитовим строком на два роки. Суд мотивував

таке рішення тим, що засуджений К. не погодився з поданням і просив не погіршувати його становище, замінюючи на покарання у виді штрафу відповідно до змін, внесених Законом № 4025-VI, якими ст. 212¹ КК викладено у новій редакції в частині покарання, аргументуючи це тим, що К. виконує належним чином усі умови іспитового строку і зобов'язується це робити й надалі.

Суди розглядали справи, порушені за статтями, відповідно до змісту яких спостерігається пом'якшення кримінальної відповідальності без зміни санкції відповідної норми особливої частини КК шляхом зменшення часової, грошової або іншої верхньої чи нижньої межі того чи іншого виду покарання, визначеного в розд. X «Покарання та його види» Загальної частини КК.

Так, 23 травня 2013 р. Пустомитівський районний суд Львівської області, керуючись ст. 5 КК, статтями 6, 282 КПК 1960 р., заклав кримінальну справу за обвинуваченням Б. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 192 КК, у зв'язку з декриміналізацією діяння, зазначивши, що дії Б. було перекваліфіковано зі ст. 87 КК 1960 р. (спричинення майнової шкоди шляхом обману або зловживання довір'ям) на ч. 1 ст. 192 КК, де обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину є значний розмір шкоди, який станом на 1 січня 2013 р. відповідно до примітки до ст. 192 КК становив 28 тис. 675 грн. Справу було порушено у 1994 р. за результатами контрольної перевірки дотримання водієм правил перевезення пасажирів через виявлення 69 грн, отриманих від пасажирів без надання їм квитків. Оскільки така сума є значно меншою від 28 тис. 675 грн, суд дійшов висновку про відсутність складу злочину за ч. 1 ст. 192 КК.

Із зазначеного вище прикладу вбачається, що суд правомірно застосував ст. 5 КК.

Декриміналізація діяння шляхом внесення змін до підзаконного акта, зокрема виключення із переліку однієї із ознак складу злочину, за наявності чи відсутності якої встановлюється злочинність діяння.

Суди неоднаково вирішували справи про злочини, вчинені у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин. Деякі суди вважають, що внесення змін до підзаконного акта щодо виключення зі списку деяких речовин є декриміналізацією, а інші вважають, що декриміналізації не відбулося, оскільки залишилася кримінальна відповідальність за порушення встановлених правил обігу речовин, які є джерелом наркотичних засобів, психотропних ре-

човин, кількість яких є однією з ознак наявності складу злочину.

Судова практика свідчить про те, що в зазначеній категорії справ деякі суди, керуючись ст. 5 КК, закривали справи, а інші, закривши кримінальну справу, передавали матеріали до органів досудового слідства для прийняття рішення щодо наявності в діях осіб складу адміністративного правопорушення, визначеного ст. 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КпАП).

Так, керуючись ст. 5 КК, на підставі ст. 6 КПК 1960 р. Голосіївський районний суд м. Києва постановою від 14 березня 2012 р. правомірно заклав кримінальну справу щодо К. за ч. 2 ст. 315 КК у зв'язку із декриміналізацією діяння, мотивуючи рішення тим, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27 липня 2011 р. № 796 «Про внесення змін до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» (набула чинності 5 серпня 2011 р.; далі — постанова КМУ № 796, КМУ відповідно) виключено кустарно виготовлений препарат з псевдоефедрину зі списку речовин, вільний обіг яких заборонено відповідно до списку № 1 переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою КМУ від 6 травня 2000 р. № 770 (далі — постанова КМУ № 770).

В іншій справі Солом'янський районний суд м. Києва, керуючись ст. 58 Конституції, ч. 1 ст. 5 КК, п. 2 ч. 1 ст. 6, ст. 282 КПК 1960 р., постановою від 10 квітня 2012 р. заклав кримінальну справу щодо Є. за відсутністю в його діях складу злочину за ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 309 КК у зв'язку із внесенням постановою КМУ № 796 змін до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, з якого було виключено кустарно виготовлений препарат з ефедрину або препаратів, які його містять.

У зв'язку з відсутністю в діях Є. складу злочину суд одночасно із закриттям справи направив матеріали до Солом'янського РУГУ МВС України в м. Києві для прийняття рішення щодо наявності в діях Є. складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 44 КпАП.

Декриміналізація діяння шляхом внесення змін до підзаконного акта, зокрема внесення змін до однієї із ознак складу злочину — зменшення кількості речовини, відповідно до якої встановлюється наявність чи відсутність складу злочину.

Так, Кіровський міський суд Донецької області, заклавши своєю постановою від 17 травня

2012 р. кримінальну справу щодо Г. за ч. 1 ст. 309 КК на підставі п. 2 ч. 1 ст. 6, ст. 282 КПК 1960 р., зазначив, що за результатами судово-криміналістично-хімічної експертизи кількість метамфетаміну у 0,003 г становить невеликий розмір, це вказує на відсутність в діях Г. складу злочину за ч. 1 ст. 309 КК та у зв'язку зі встановленням кількості забороненої до обігу речовини на підставі підзаконних нормативно-правових актів — постанови КМУ № 770 і наказу Міністерства охорони здоров'я України від 1 серпня 2000 р. № 188 «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу» (зі змінами та доповненнями; далі — наказ МОЗ № 188).

В іншій справі Орджонікідзевський районний суд м. Харкова, керуючись п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК 1960 р., 21 травня 2013 р. виправдав К. за ч. 2 ст. 309 КК через відсутність в діях складу злочину, зазначивши, що відповідно до ст. 58 Конституції, ч. 1 ст. 5 КК закон, який пом'якшує кримінальну відповідальність, має зворотню дію у часі, а постановою КМУ № 796 зі списків № 1 та № 2 табл. I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів було виключено кустарно виготовлені препарати з ефедрину, псевдоефедрину, фенілпропаноламіну (ФПА, норофедин) або препаратів, що їх містять. При цьому їх складові, зокрема метамфетамін, включені до списку № 2 табл. II «Психотропні речовини, обіг яких обмежено», тому при кваліфікації суспільно небезпечного діяння, предметом якого є зокрема метамфетамін, слід брати до уваги не якісні, а кількісні його показники. При визначенні кількості наркотичних та психотропних речовин, наявності яких можна встановити тільки на підставі судово-криміналістично-хімічної експертизи, необхідно керуватися наказом МОЗ № 188.

Отже, правильною слід вважати практику, коли суди закривають кримінальні справи у зв'язку із декриміналізацією діяння.

Декриміналізація шляхом внесення змін до Закону від 30 червня 1993 р. № 3353-ХІІ «Про дорожній рух» (далі — Закон № 3353-ХІІ), що призвело до вилучення ознак складів злочинів, відповідальність за які передбачалася відповідними нормами КК.

Так, Законом від 5 липня 2011 р. № 3565-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення надмірного державного регулювання у сфері автомобільних переве-

зень» (далі — Закон № 3565-VI) скасовано такий офіційний документ, як талон про проходження державного технічного огляду. Цим же Законом внесено зміни до Закону № 3353-XII, а саме до статей 35, 37, і скасовано обов'язковий державний технічний огляд легкових автомобілів та заборону експлуатації таких без проходження зазначеного огляду в порядку, встановленому КМУ.

Тобто внесення змін до Закону № 3353-XII призвело до декриміналізації дій через виключення таких ознак складів злочинів, передбачених ст. 357 КК (викрадення талону державного технічного огляду) та ст. 358 КК (підроблення талону про проходження державного технічного огляду).

Ухвалою ВССУ від 26 червня 2012 р. скасовано вироки Шевченківського районного суду м. Львова від 12 жовтня 2011 р. та Апеляційного суду Львівської області від 15 березня 2012 р. в частині засудження К. за ч. 1 ст. 357, частинами 1, 3 ст. 358 КК та М. за ч. 1 ст. 357 КК, справу за цим обвинуваченням закрито на підставі ст. 58 Конституції, ч. 1 ст. 5 КК, п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК 1960 р. через відсутність в їх діях складу злочину, оскільки Законом № 3565-VI скасовано такий офіційний документ, як талон про проходження державного технічного огляду.

2.2 Посилення кримінальної відповідальності

Посилення відповідальності шляхом встановлення більш тяжкого виду основного покарання та запровадження додаткового.

Законом від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» (далі — Закон № 3207-VI) внесено зміни до санкції ч. 2 ст. 366 КК.

Вироком Шевченківського районного суду м. Києва від 23 липня 2012 р. К. засуджено за вчинення у 2005—2006 рр. злочинів, передбачених ч. 4 ст. 190, ч. 2 ст. 366 КК.

При призначенні К. покарання за ч. 2 ст. 366 КК суд з урахуванням змін, внесених Законом № 3207-VI, виконуючи вимоги ст. 5 КК, у зв'язку з тим, що на момент вчинення цього злочину такого додаткового виду покарання, як штраф, санкція згаданої норми не передбачала, не призначив сплату штрафу, а лише застосував позбавлення права обіймати посади, пов'язані з використанням адміністративно-господарських функцій.

Оскільки внесені до санкції ч. 2 ст. 305 КК зміни Законом від 5 липня 2012 р. № 5065-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за фальсифікацію або обіг фальсифікованих лікарських засобів» (далі — Закон № 5065-VI) посилюють кримінальну відповідальність, суд правомірно застосував кримінальний закон, що діяв на час вчинення злочину, у такій справі.

Вироком Керченського міського суду АР Крим від 30 листопада 2012 р. визнано І. винним у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 305 КК, та призначено покарання за ч. 1 ст. 309 КК у виді одного року позбавлення волі, за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 305 КК у виді п'яти років позбавлення волі з конфіскацією наркотичного засобу, без конфіскації майна.

Постановляючи вирок, суд зазначив, що через внесення Законом № 5065-VI до ч. 2 ст. 305 КК змін строк позбавлення волі збільшився до восьми—десяти років (було від п'яти до десяти років), тобто відповідальність посилено. Зазначений Закон набув чинності 2 серпня 2012 р. Суд, дослідивши усі обставини справи, обґрунтовано застосував кримінальний закон, що діяв на час вчинення злочину.

Судова практика містить приклади, коли суди при розгляді справи помилково керувалися змінами в законі, які погіршували становище обвинуваченого (підсудного).

Так, Жовтневий районний суд Миколаївської області, призначаючи Б. покарання, не врахував, що на час вчинення протиправних дій 21 серпня 2009 р. санкція ч. 1 ст. 367 КК передбачала штраф у розмірі від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, і призначив покарання за ч. 1 ст. 367 КК у редакції Закону від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI, санкція якої передбачає покарання у виді штрафу від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а саме у розмірі 4 тис. 250 грн.

Оскільки санкція ч. 1 ст. 367 КК в редакції наступного закону посилює кримінальну відповідальність, то відповідно до вимог ч. 2 ст. 5 КК цей закон не має зворотної сили, і за таких обставин вирок суду в частині призначеного Б. покарання було змінено зі зменшенням розміру штрафу, призначеного за ч. 1 ст. 367 КК, з 4 тис. 250 грн до 2 тис. 250 грн.

Варто зазначити, що Законом від 18 квітня 2013 р. № 221-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність зі

стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією», який набув чинності 18 травня 2013 р. (далі — Закон № 221-VII), внесені зміни до КК, внаслідок чого відбулась, зокрема, повна зміна ознаки злочину.

Цей законодавчий акт суттєво посилює відповідальність за вчинення корупційних правопорушень. Зокрема, нормами цього Закону запроваджується кримінальна відповідальність за такі дії, як обіцянка неправомірної вигоди та прийняття обіцянки неправомірної вигоди. Також у кримінальному законодавстві замінюється поняття «хабар» на уніфіковане поняття «неправомірна вигода». Зауважимо, що сама правова природа неправомірної вигоди по суті збігається із природою хабара, оскільки як неправомірна вигода, так і хабар спрямовані на задоволення матеріальних потреб службової особи та передаються їй тільки за виконання чи невиконання обумовлених дій.

Відповідно до ст. 1 Закону від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI «Про засади запобігання і протидії корупції» (з урахуванням змін, внесених Законом № 221-VII) неправомірна вигода — це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав. Тобто поняття «неправомірна вигода» на відміну від поняття «хабар» охоплює не лише матеріальні предмети, а й немайнові вигоди.

Зважаючи на зміни, що відбулись у ст. 368 КК, при визначенні покарання суди детально аналізують зазначені зміни, звертають увагу на те, коли саме був скоєний злочин, на його ознаки та їхнє співвідношення з новими змінами у кримінальному законі.

Так, вироком Керченського міського суду АР Крим від 27 червня 2013 р. (Закон № 221-VII вже набув чинності) М. визнаний винним у тому, що 31 травня 2012 р. вимагав та отримав хабар у розмірі 3 тис. грн. Дії засудженого обгрунтовано було кваліфіковано за ч. 3 ст. 368 КК (в редакції Закону № 3207-VI) як одержання хабара, і йому призначено покарання у виді позбавлення волі на строк п'ять років з позбавленням права обіймати посади або займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських обов'язків у сфері ветеринарної медицини, на строк три роки без конфіскації майна, а на підставі ст. 75 КК М. звільнено від відбування призначеного основного покарання з випробуванням тривалістю два роки.

Слід звернути увагу на те, що відповідно до примітки 1 ст. 368 КК (в редакції Закону № 221-VII) неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, натомість в ст. 368 КК (в редакції Закону № 3207-VI) хабарем у значному розмірі вважався такий, що у п'ять і більше разів перевищував неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Отже, збільшення межі розміру, з якого настає відповідальність за отримання неправомірної вигоди у значному розмірі (ч. 3 ст. 368 КК в редакції Закону № 221-VII), має зворотню дію в часі.

Крім того, Законом № 221-VII викладено у новій редакції статті КК: ст. 354 «Підкуп працівника державного підприємства, установи чи організації», ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», ст. 369 «Пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі» та внесено зміни до ст. 370 «Провокація підкупу»².

Змінилась також редакція ст. 364 КК відповідно до Закону від 21 лютого 2014 р. № 746-VII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції» (далі — Закон № 746-VII).

Апеляційний суд Полтавської області ухвалою від 13 травня 2014 р. правомірно скасував ухвалу Київського районного суду м. Полтави від 25 березня 2014 р., якою звільнено засудженого К. від призначеного вироком Апеляційного суду Полтавської області від 16 січня 2013 р. основного та додаткового покарань за ч. 3 ст. 364 КК у виді п'яти років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій представника влади, на три роки та з позбавленням спеціального звання «майор міліції».

Суд, керуючись ст. 5 КК, привів вирок Апеляційного суду Полтавської області від 16 січня 2013 р. щодо К. у відповідність до норм чинного закону, перекваліфікував дії К. з ч. 3 ст. 364 КК на ч. 1 ст. 364 КК, мотивуючи рішення тим, що Законом № 746-VII із КК виключено ч. 3 ст. 364 КК, і відпо-

² Станом на 27 жовтня 2015 р. ст. 354 КК («Підкуп працівника підприємства, установи чи організації») чинна в редакції Закону від 13 травня 2014 р. № 1261-VII; із змінами, внесеними згідно із Законом від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII; ст. 368 КК в редакції Закону від 13 травня 2014 р. № 1261-VII; із змінами, внесеними згідно із Законом від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII; ст. 369 КК («Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі») в редакції Закону від 13 травня 2014 р. № 1261-VII; ст. 370 КК в редакції Закону від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI; із змінами, внесеними згідно із Законами від 18 квітня 2013 р. № 221-VII, від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII.

відно до ч. 3 ст. 74 КК перерахував покарання за правилами, встановленими ч. 1 ст. 72 цього Кодексу, та звільнив К. від покарання, передбаченого ч. 3 ст. 364 КК, та призначив покарання за ч. 1 ст. 364 КК у виді трьох років обмеження волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій представника влади, на три роки.

Як вбачається з ухвали апеляційного суду, К. було засуджено вироком районного суду за те, що він, обіймаючи посаду начальника відділу комплектування управління кадрового забезпечення УМВС України в Полтавській області, з корисливих мотивів вчинив злочин як службова особа з використанням наданої йому влади всупереч інтересам служби.

Таким чином, виключення із КК ч. 3 ст. 364 КК такої кваліфікуючої ознаки, як спеціальний суб'єкт злочину — працівник правоохоронного органу, — автоматично призвело до поширення відповідальності за дії, передбачені частинами 1 і 2 ст. 364 КК (відсутні будь-які спеціальні обмеження щодо суб'єктів відповідальності), і на працівників правоохоронних органів та до пом'якшення відповідальності працівників правоохоронних органів за вчинені дії, оскільки санкція ч. 3 ст. 364 КК передбачала покарання у виді позбавлення волі від п'яти до десяти років, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна. Санкція ж ч. 2 ст. 364 КК в редакції Закону № 746-VII передбачає покарання від трьох до шести років позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а ч. 1 ст. 364 КК в редакції цього ж Закону передбачає виправні роботи на строк до двох років або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Однак не всі суди дотримуються зазначених вимог закону і припускаються помилок, розглядаючи справи про злочини у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

Так, ухвалою Апеляційного суду Дніпропетровської області від 29 квітня 2014 р. безпідставно залишено без змін ухвалу Марганецького міського суду Дніпропетровської області від 5 березня 2014 р. про звільнення від призначеного вироком

Марганецького міського суду Дніпропетровської області від 28 жовтня 2013 р. на підставі Закону № 746-VII, ст. 74 КК покарання засуджених М. за ч. 3 ст. 364 КК, Н. та Т. за ч. 2 ст. 28, ч. 3 ст. 364 КК.

Суди, розглядаючи такі справи, мають враховувати, що, незважаючи на виключення Законом № 746-VII ч. 3 ст. 364 із КК, саме діяння, передбачене ст. 364 КК, не перестало бути суспільно небезпечним та караним, оскільки виключено лише кваліфікуючу ознаку «вчинене працівником правоохоронного органу», а в частині першій слова «з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб» замінено словами «з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи». Крім того, М., Н., Т. вчинили злочини як службові особи і були суб'єктами відповідальності за корупційне правопорушення, і суди в такому випадку повинні за наявності підстав перекваліфікувати дії з ч. 3 ст. 364 КК на ч. 1 чи 2 ст. 364 КК у редакції Закону № 746-VII.

Висновки

1. Аналізом судової практики встановлено, що суди переважно правильно застосовують положення ст. 58 Конституції та ст. 5 КК щодо зворотної дії закону в часі. Однак є випадки неоднакового застосування законодавства.

2. Верховний Суд України в контексті різних фактичних обставин справ неодноразово робив висновки у питанні про застосування зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі (див. рішення у справах: № 5-1кц13, № 5-32кц13, № 5-33кц13, № 5-36кц13, № 5-41кц13, № 5-45кц13, № 5-6кц14, № 5-25кц14, № 5-26кц14, № 5-2кц15).

Відповідно до зазначених висновків на стадії визначення тієї норми закону, яка встановлює вид і міру юридичної відповідальності, відбувається вибір такої норми, з'ясовується її зміст, форма та чинність, визначається редакція норми, яка діяла на момент вчинення посягання, встановлюється її дія у часі, просторі та щодо певного кола осіб (статті 4, 6, 7 та 8 КК). Однак необхідно враховувати й вимоги ст. 5 КК, згідно з якою новий закон має зворотню дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання такою нормою закону чинності, якщо він скасовує злочинність діяння,

пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.

3. На практиці виникають труднощі при застосуванні закону, який частково посилює відповідальність, а частково її пом'якшує, зокрема це стосується змін, внесених до ст. 212 КК Законом № 4025-VI.

Слід звернути увагу на те, що Верховний Суд України у своїх рішеннях висловлював правову позицію й щодо можливості застосування розміру штрафу, встановленого після 17 січня 2012 р., у випадку скоєння відповідного кримінального правопорушення (злочину) до набрання чинності Законом № 4025-VI (див. рішення у справах: № 5-6ксл4, № 5-26ксл4).

Верховним Судом України зроблено висновок, що, оскільки санкція ч. 3 ст. 212 КК у попередній редакції передбачала покарання у виді позбавлення волі, а нова редакція Закону передбачає виключно штраф, караність (в частині основного покарання) діяння, вчиненого суб'єктом до набрання чинності Законом № 4025-VI, з огляду на положення статей 5 та 53 КК має визначатись у межах нової редакції ч. 3 ст. 212 КК цього Закону, оскільки стосовно виду основного покарання — штрафу — новий Закон у цій частині є більш м'яким порівняно з попереднім, а тому має зворотну дію у часі.

Водночас у ч. 2 ст. 53 КК законодавець передбачив спеціальне правило, яким належить керуватися при визначенні розміру штрафу за вчинення злочину, за який передбачено основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Верховний Суд України дійшов висновку, що такий підхід законодавця при визначенні розміру штрафу, а також пов'язані з цим певні несприятливі для особи кримінально-правові наслідки (зокрема можливість виходу при призначенні покарання за максимальну межу розміру штрафу, передбачену санкцією ч. 3 ст. 212 КК, заміни несплаченої суми штрафу покаранням у виді позбавлення волі у разі несплати такого штрафу та відсутності підстав для розстрочки його виплати — ч. 5 ст. 53 КК), вочевидь, погіршує становище засудженого порівняно з попередньою редакцією ч. 2 ст. 53 КК від 15 квітня 2008 р., а тому в цій частині Закон № 4025-VI не може вважатись таким, що пом'якшує кримінальну відповідальність і, з огляду на положення ч. 3 ст. 5 КК, мати зворотну дію у часі.

4. Слід звернути увагу на те, що відбулася повна зміна ознаки злочину після набрання чинності 18 травня 2013 р. Законом № 221-VII, яким вне-

сені зміни, зокрема ст. 368 КК викладено в новій редакції, при цьому поняття «хабар» виключено і передбачено відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, а перелік передбачених покарань розширено.

Однак судам необхідно звернути увагу на те, що збільшення розміру, з якого настає відповідальність за отримання неправомірної вигоди у значному розмірі (ч. 3 ст. 368 КК в редакції Закону № 221-VII), є більш м'якою стосовно ч. 2 ст. 368 КК в редакції Закону № 3207-VI («Одержання хабара у значному розмірі»).

Окремі питання щодо застосування ст. 368 КК викладено у правових позиціях Верховного Суду України в рішеннях від 14 березня, 24 жовтня та 21 листопада 2013 р. (справи № 1-ксл13, № 5-32ксл13, № 5-36ксл13).

5. Суду припускаються помилок при перекваліфікації протиправних дій та помилково змінюють вироки як в частині призначеного покарання, так і в частині кваліфікації (при приведенні їх у відповідність з новим законом), коли закон про кримінальну відповідальність змінювався кілька разів. Необхідно звернути увагу на те, що зворотню дію в часі має той закон, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.

6. Неоднаково суди застосовують закон, яким скасовано норму Особливої частини КК (повна декриміналізація діяння): деякі суди закривали провадження у справі на підставі відсутності складу злочину (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК), а інші — необґрунтовано виправдовували на підставі набрання чинності законом, яким скасовано кримінальну відповідальність (п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК). Є випадки, коли помилково було застосовано відмову прокурора від підтримання державного обвинувачення (п. 2 ч. 2 ст. 284 КПК), а також було закрито кримінальне провадження на підставі ст. 48 КК (у зв'язку із зміною обстановки). Роз'яснення стосовно застосування ст. 48 КК були надані Верховним Судом України у постанові Пленуму від 23 грудня 2005 р. № 12 «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності».

Правильною слід вважати практику, коли суди закривають кримінальні справи у зв'язку з набранням чинності законом, яким скасовано кримінальну відповідальність (п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК).